

XXII Ogólnopolskie Sympozjum Prawa Wyznaniowego *Zagrożenia dla wolności myśli, sumienia i religii,* Zegrze k. Warszawy, 4–6 września 2025 r.

22nd National Symposium on Law on Religion *Threats to the freedom of thought, conscience and religion,*
Zegrze, Poland, 4–6 September 2025

DANIEL J. BATOR*

 <https://orcid.org/0009-0003-6432-0230>

FILIP PAŃCZYK**

 <https://orcid.org/0000-0003-4622-0685>

XXII Ogólnopolskie Sympozjum Prawa Wyznaniowego zostało zorganizowane przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego we współpracy z Polskim Towarzystwem Prawa Wyznaniowego¹. Sympozjum odbyło się w dniach 4–6 września 2025 r. w Zegrzu k. Warszawy i poświęcone było tematowi zagrożeń dla wolności myśli, sumienia i religii. Na wstępie głos zabrał Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji Tomasz Szymański. Uczestników powitali także Prodziekan WPiA UW ds. współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym dr hab. Anna Zbiegień-Turzańska, prof. UW, oraz Prezes Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego dr hab. Marek Bielecki, prof. ASzWoj. Na zakończenie części oficjalnej zabrał głos Kierownik Zakładu Prawa Wyznaniowego WPiA UW i przewodniczący komitetu organizacyjnego XXII OSPW dr hab. Wojciech Brzozowski, prof. UW, który wprowadził uczestników Sympozjum w jego tematykę. Wskazał, że zagadnienie zagrożeń dla wolności myśli, sumienia i religii pozwoli każdemu, niezależnie od szczegółowych zainteresowań naukowych i indywidualnych przekonań światopoglądowych, zaprezentować wyniki swoich badań. Ponadto zauważył, że mimo różnic występujących między członkami PTPW łączy ich wspólne przekonanie o potrzebie ochrony tej wolności przed zagrożeniami i o jej doniosłej wartości dla jednostki.

Uczestnicy Sympozjum uczcili minutą ciszy pamięć zmarłych od czasu poprzedniego zjazdu członków Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego: dr hab. Małgorzaty Winiarczyk-Kossakowskiej, prof. UKEN, i prof. dr. hab. Krzysztofa Krasowskiego (UAM).

* Mgr, Międzydziedzinowa Szkoła Doktorska, Zakład Prawa Wyznaniowego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa, e-mail: d.bator@uw.edu.pl

** Mgr, Międzydziedzinowa Szkoła Doktorska, Zakład Prawa Wyznaniowego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski, Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa, e-mail: f.panczyk@uw.edu.pl

¹ Pełny program Sympozjum został opublikowany na stronie internetowej Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego: <https://ptpw.pl/2025/08/27/xxii-ogolnopolskie-sympozjum-prawa-wyznaniowego-program> [dostęp: 17.11.2025].

Sesja plenarna, moderowana przez ks. prof. dr. hab. Artura Mezglewskiego (ASzWoj), rozpoczęła się od referatu dr. hab. Marka Bieleckiego, prof. ASzWoj, dotyczącego wolności sumienia i religii jako elementu bezpieczeństwa państwa. Ksiądz dr. hab. Tomasz Jakubiak, prof. AKW, którego referat był poświęcony zagrożeniom dla wolności religijnej w świetle doktryny i dyscypliny Kościoła Katolickiego, wskazał na zagrożenia związane z rozumieniem świeckości jako zakazu wypowiadania się Kościoła Katolickiego na tematy moralne i społeczne. Ksiądz prof. dr. hab. Piotr Stanisławski (KUL), odnosząc się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie *Commune d'Ans*, przeanalizował zagadnienie rozumienia neutralności religijnej i ograniczania wolności religijnej, w szczególności w zakresie uzewnętrzniania przekonań religijnych. Następnie prof. dr. hab. Tadeusz J. Zieliński (ChAT) skupił się na miejscu katechezy w ogólnym programie nauczania szkolnego i związanych z tym problemach w systemach prawnych państw demokratycznych i nie-demokratycznych, wskazując na możliwe napięcia między przekazem katechetycznym a misją szkoły publicznej. Dr. hab. Ewa Tuora-Schwierskott, prof. Collegium Witelona, przedstawiła, w jaki sposób niemieckie sądy interpretują model zrównoważonego rozdziału państwa i kościoła. Wystąpienie dr. hab. Zdzisława Zarzyckiego (UJ) dotyczyło zmian w praktyce zawierania małżeństw rytualnych oraz rozwodów w łódzkim getcie w czasach II wojny światowej.

Podczas dyskusji skupiono się przede wszystkim na ograniczeniach w noszeniu religijnych elementów ubioru. Po sesji odbyło się ponadto zebranie Zarządu PTPW.

Dalsze dyskusje toczyły się w ramach sesji równoległych.

Sesja A1 („Trudne pytania, wątpliwe dogmaty”) była prowadzona przez dr. hab. Wojciecha Brzozowskiego, prof. UW. Jako pierwszy głos w temacie realizowania zadań publicznych przez duchownych zabrał ks. dr. hab. Tadeusz Stanisławski, prof. UZ. Ksiądz prof. dr. hab. Artur Mezglewski (ASzWoj) przybliżył rozwiązania w międzywojennym prawie łotewskim, skutkujące przejęciem przez państwo kompetencji w sferze prawa małżeńskiego. Mgr Oliwia Rybczyńska-Gryguc (UW), stawiając pytanie, czy ochrona prawna poglądów niereligijnych stanowi zagrożenie dla poglądów religijnych, skupiła się na możliwym wyrównywaniu standardów ochrony religijnej w obu tych obszarach. W ostatnim wystąpieniu dr. Marcin Olszówka (Szkoła Główna Mikołaja Kopernika) analizował zidentyfikowane przez siebie trendy w dyskursie o prawach człowieka, podnosząc, że istnieją obecnie dążenia do umniejszania znaczenia prawa do sprzeciwu sumienia.

W trakcie dyskusji poruszono zagadnienie miejsca duchownych w przestrzeni publicznej, a także prowadzono rozważania nad dychotomicznym podziałem poglądów na religijne i niereligijne.

Sesję A2 („Nowe ryzyka, nieoczekiwane zagrożenia”) moderowała dr. hab. Anna Tunia, prof. KUL. Pierwszy referat wygłosił dr. Marek Strzała (UJ), który zidentyfikował obszary potencjalnego konfliktu pomiędzy wolnością sumienia i wyznania a sztuczną inteligencją. Następnie dr. hab. Konrad Walczuk, prof. ASzWoj, poruszył problematykę ograniczenia wolności religii w kontekście wojny podprogowej. Kolejnym referentem był mgr Filip Pańczyk (UW), charakteryzujący wątpliwości dotyczące konstytucyjności postulatu ograniczenia tajemnicy spowiedzi w przypadku przestępstw przeciwko wolności seksualnej małoletniego. Dr. Michał Zawisłak (KUL) podkreślał, że zmiana modelu

finansowania działalności religijnej w Polsce może nieść za sobą szereg zagrożeń wobec wolności sumienia i wyznania. Wreszcie mgr Kacper Szewczyk (UW) rozważał możliwość zastosowania doktryny *reasonable accommodation* wobec wolności sumienia i wyznania w europejskim porządku prawnym.

W ramach dyskusji poruszono zagrożenia wynikające z rozwoju sztucznej inteligencji, trudności z realizacją doktryny *reasonable accommodation* oraz brak poszanowania zasady konsensualności.

Sesja B1 („Lekcje i antylekcje z prawa obcego”) moderowana była przez ks. prof. dr. hab. Piotra Stanisza (KUL). Dr Magdalena Maksymiuk (UKSW) przybliżyła obowiązujące normy prawne chroniące wolność religijną w Australii. Referat dr hab. Marty Osuchowskiej, prof. UKSW, dotyczył zmian stosunku Kościoła Katolickiego do władz Nikaragui od czasów rewolucji sandinistowskiej. O przemianach na linii państwo – związki wyznaniowe w kontekście Azji Centralnej mówił dr hab. Jarosław Matwiejuk, prof. UwB. Obszar prawosławny był przedmiotem referatów Bartłomieja Więcha (student UW), który skupił się na koncepcji „religii tradycyjnych” i polityce antysekciarskiej w Rosji, a także mgr. Huberta Augustyniaka (Warszawa), mówiącego o rozłamie w Cerkwi Czarnogórskiej i naciskach władz państwowych na strony konfliktu.

W dyskusji podjęto tematy ograniczenia wolności religijnej w Azji Centralnej oraz przyczyn ingerencji państwa w sprawę kościoła na obszarze dawnej Jugosławii.

Sesji B2 („Wszegobecność zagrożeń dla wolności religijnej”) przewodniczył dr hab. Paweł Borecki, prof. UW. W pierwszym referacie dr hab. Anna Tunia, prof. KUL, wykazywała, że ograniczenia swobody ruchu pielgrzymkowego znajdują uzasadnienie w konieczności zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego. Dr Krystyna Ziółkowska (UWM) omówiła wybrane aspekty zagrożeń dla wolności sumienia i religii w środowisku pracy. Następnie mgr Paulina Pella (URz) zwracała uwagę, że choroba psychiczna nie pozbawia wolności sumienia i wyznania, lecz czyni tę wolność bardziej kruchą i wymagającą większej ochrony. Dr Monika Kwiecień-Miland (Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Warszawie) przedstawiła występujące w praktyce problemy dotyczące funkcjonowania uczelni prowadzonych przez związki wyznaniowe. Jako ostatni wystąpił mgr Konrad Kamiński (URz), wykazując, że ochrona zabytków oraz poszanowanie ich funkcji religijnych nie są wartościami wykluczającymi się, lecz mogącymi harmonijnie współistnieć.

W ramach dyskusji rozważano problematykę powstrzymania osoby chorej psychicznie przed realizacją jej uprawnień wynikających z wolności sumienia i wyznania oraz kwestię zmiany nazwy uczelni.

Sesji C1 („Polityka jako źródło zagrożeń dla wolności religijnej”) przewodniczył dr hab. Jarosław Matwiejuk, prof. UwB. Dr hab. Paweł Borecki, prof. UW, mówił o zacieśnieniu relacji Kościoła Katolickiego z władzami publicznymi w Polsce, co może prowadzić do jego wewnętrznego osłabienia i instrumentalizacji politycznej. Ksiądz dr hab. Piotr Steczkowski, prof. URz, zwrócił uwagę, że w programach partii politycznych w Polsce nie widać wprost zagrożenia dla wolności religijnej, jednak w niektórych z nich można zauważyć chęć zburzenia *status quo* w relacjach państwa i związków wyznaniowych. Dr Paulina Łabieniec (UŁ) przypomniała rozważania ks. Józefa Tischnera nad

dobrowolną rezygnacją z części wolności w celu osiągnięcia wspólnego dobra. Ostatni referat wygłosił dr hab. Andrzej Szymański, prof. UO, który skupił się na trwającym procesie ograniczenia działalności części struktur kościoła prawosławnego na terytorium Ukrainy związanego z Patriarchatem Moskiewskim.

Głównymi zagadnieniami podjętymi w dyskusji były możliwe zakończenie konfliktu religijnego na Ukrainie, a także skutki utraty dominującego charakteru przez kościoły posiadające niegdyś status państwowy.

Sesję C2 („Wyzwania dla wolności religijnej dziecka”) moderowała dr hab. Marta Osuchowska, prof. UKSW. Pierwszym referentem był dr Michał Ożóg (UwB), który dokonał analizy konstytucyjnych gwarancji wolności myśli, sumienia i religii dziecka. Następnie dr Klaudia Kijańska (UJD) wskazywała na zróżnicowaną sytuację dzieci w zakresie samodzielnego podejmowania decyzji o ich członkostwie w organizacjach religijnych. Dr Michał Służalec (UJD) podniósł w swoim wystąpieniu, że ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich zabezpiecza dziecko podczas realizacji jego wolności sumienia i wyznania. Swój referat Jakub Niedziółka (student UJ) poświęcił uwzględnianiu wolności sumienia i wyznania dziecka w zakresie uczestnictwa w lekcji religii oraz możliwości wyrażenia przez dziecko sprzeciwu. Jako ostatnia wystąpiła mec. Anita Klimas (Lubliniec), przybliżając problem niewystarczającej ochrony prawnej przed dyskryminacją religijną wśród młodzieży.

W trakcie dyskusji poruszono kwestię wykonywania prawa do wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniemami przez skonfliktowanych rodziców, niezasadność abstrakcyjnego oceniania stopnia dojrzałości dziecka oraz niewystarczające gwarancje wysłuchania dziecka przez władze publiczne.

Sesji D1 („Zagrożenia dla statusu mniejszości religijnych”) przewodniczył prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński (ChAT). Problem starań o rejestrację Kościoła Łatającego Potwora Spaghetti poruszyła dr Aneta M. Abramowicz (KUL). Mgr Agnieszka Filak (ChAT) zreferowała przypadek trudnej współpracy polskich luteran i władz samorządowych w zakresie prowadzenia lekcji religii. Referat mgr. Daniela J. Batora (UW) koncentrował się wokół zmian stosunku polskich władz komunistycznych do Kościoła Metodystycznego w pierwszych dekadach po II wojnie światowej. Mgr Andrzej L. Zoll (Kraków) podzielił się wynikami badań na temat trudności małych wyznań, zwłaszcza rodzimowierczych, w staraniach o rejestrację. Sesję zakończył dr Konrad Zamirski (Uczelnia Biznesu i Nauk Stosowanych „Varsovia”), przybliżając zbadaną przez niego sytuację Kościoła Chrześcijan Pełnej Ewangelii „Obóz Boży”.

Podczas dyskusji padły pytania dotyczące metodologii badań nad małymi związkami wyznaniowymi, zakresu finansowania takich wyznań, a także stopnia ingerencji władz państwowych w działalność Kościoła Metodystycznego w PRL.

Sesja D2 („Wolność religijna w cieniu munduru”) została poprowadzona przez dr. hab. Marka Bieleckiego, prof. ASzWoj. Dr hab. Jerzy Nikołajew, prof. URz, scharakteryzował zagrożenia dla wolności sumienia i wyznania w zakładzie karnym, które mogą wynikać z działalności osadzonych, kapelanów oraz administracji więziennej. Ksiądz dr hab. Sławomir Bylina, prof. KUL, na podstawie przeprowadzonych badań, wskazywał na zagrożenia wobec posługi kapelanów w opinii służb mundurowych. Ostatnim

referentem był Dawid Radziszewski (student UJ), zwracający uwagę na brak możliwości zaskarżenia do sądu administracyjnego decyzji w sprawie powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych.

Podczas dyskusji poruszono problem wykorzystywania gwarancji wolności sumienia i wyznania przez osadzonych w celu polepszenia warunków odbywania kary.

Obrady podsumował i zamknął dr hab. Wojciech Brzozowski, prof. UW, a dr hab. Marek Bielecki, prof. ASzWoj, ogłosił, że kolejne Ogólnopolskie Sympozjum Prawa Wyznaniowego zostanie zorganizowane przez Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie.

